

Смерті нема для творця

6 січня – 125 років від дня народження
українського поета

Володимира Сосюри

Творчість видатного поета-лірика і мужнього громадянина Володимира Сосюри – справжнього борця, -- який здобував незалежність України разом із військом Симона Петлюри, впродовж багатьох десятиліть була маловідомою навіть для фахівців, адже значна частина його віршів і поем переховувалася у сховищах державних архівів і «спецхранах» відповідних служб, а інші піддавалися редагуванню і переробкам на догоду «ідейним вимогам» комуністичної влади.

Путь моя у каміння закута І на кожному розі печальь.

(В. Сосюра «Коли потяг
у даль загуркоче...», 1926)

Зацитовані в епіграфі рядки Володимира Сосюри із його чи не найпопулярнішої ліричної перлини «Коли потяг у даль загуркоче...», вперше опубліковані в журналі «Всесвіт» (1926, - №17. – С. 17) і включені до збірки «Золоті шуліки» (1927), були вилучені разом із передостанньою строфою у виданні «Вибрані поезії» (1936. –С.74-76). Відтоді вірш друкувався і виконувався співаками як романс без цієї строфи:

Вже до серця доходить отрута...
Як старому колишнього жаль...
Путь моя у каміння закута,
І на кожному розі печальь...

Очевидно редактору чи цензору не сподобався не лише присутній у перших двох рядках мінорний настрій, але й насторожив зміст двох останніх – відомий «український поет» натякає на те, що він перебуває, немов би «у кам'янім мішку», тобто в ув'язненні. Згадаймо для прикладу вірш Михайла Драй-Хмари, написаний у травні 1937 року в концентраційному таборі на Колимі:

І знов обвугленими сірниками
На сірих мурах сірі дні значу.
І без кінця топчу тюремний камінь,
І туги напиваюсь досхочу.

І клаптик неба, розп'ятий на ґратах.
І недріманне око у «вовчку»...
Ні, ні на вороних уже не грати.
Я – в кам'янім, у кам'янім мішку.

Умови для творчості (не побутові, звичайно) для радянських поетів були однаковими і на волі, і в ув'язненні – всюди «кам'яний мішок, з якого могли виходити у світ лише хвалебні оди, пісні, пеани, гімни, тобто лише те, що оспівує і звеличує тоталітарну систему, її вождя та керівну й спрямовуючу силу – КПРС. Але і це не рятувало від репресій – навіть найголосніші оспівувачі не уникали всеперемелюючих жорен. Життя одних обірвала куля в застінках НКВС, другим судилося страждати і не повернутися з Колими, Соловків, Караганди, а третім – залишатися на волі, але в «кам'янім мішку». «Кам'янім мішком» могла бути навіть і власна квартира, де цілодобово очікували дзвінка чи стуку у двері, або й психіатрична лікарня, як це не раз траплялося із В. Сосурою.

Із автобіографічного роману «Третя Рота» та із спогадів сучасників відомо, що В. Сосюра не раз перебував на лікуванні у психушках. Як правило, туди не потрапляють із власної волі.

Після нещадної критики публікації перших чотирьох розділів поеми «Мазепа» («Життя і революція», -- 1929. -- №1) В. Сосюра випустив збірку «Серце», в якій, за власними спогадами «гіперболізував образ поета, що приходив щоночі п'яний і бив свою біляву дружину, словом, розкладався, забувши про своє заводське оточення, з якого вийшов» (Третя Рота. – К., «Укр. письменник». –1997. – С.273). В газеті «Комуніст» з'явилася стаття «Жовта муть», яка стала сигналом для повторного «побиття поета», а найголовніше – за розкриття роздвоєної суті його творчої і людської особистості.

Рвали душу мою
два Володьки в бою;
і обидва, як я, кароокі.
І в обох ще незнаний, невидимий хист, --
рвали душу мою
комунар
і червоний фашист.

Збірку було конфісковано, а далі -- цькування «літературною сараною», голод 1933-го, позбавлення можливості друкуватися, а значить і заробляти на хліб насущний. Все це вивело поета зі стану рівноваги. Літературні і партійні бонзи вважали це за божевілля. А ближчі літературні побратими обзивали Сосюру «літературним паразитом», який, на жаль, «не сошел с ума большевистски, а сошел с ума националистически» (Я. Городской), а його поема «Червона зима» -- «махновская поэма» (І. Ферер). У 1934 р. особистою машиною В. Затонського, який ще в 1926 році говорив на засіданні Політбюро ЦК КП(б)У, що з В. Сосюрою необхідно «розправитися ножом», під охороною переодягненого міліціонера поета завели в будинок божевільних на Сабурову Дачу під Харковом. Незважаючи на ті фізичні муки, що довелося витерпіти від уколів, яких не витримувало серце, -- це був свого роду порятунок від неминучих репресій.

Перечитуючи і роман «Третя Рота», і спогади сучасників, закрадається думка: чи справді мав В. Сосюра діагноз психічно хворої людини? Якщо й були симптоми якоїсь хвороби, то наскільки вони порушили нервову систему? Адже, як відомо, навіть у психіатричному «кам'яному мішку» він написав твори, які не назвеш витвором фантазії божевільного автора.

Дізнавшись на Сабуровій Дачі, що деяким хворим роблять рентгенознімки мозку, В. Сосюра попросив професора Юдіна зробити і йому такий знімок, на що той, показавши собі пальцем на лоба, відповів:

-- У вас здесь все в порядке.
Я:
-- Зачем же вы меня здесь держите?
Він:
-- Инструкции.
Мені все стало ясно.

(«Третя Рота», с. 280)

Олександр Муратов згадує, як йому довелося відвідати у післявоєнний час із своїм батьком Ігорем Муратовим хворого поета у Київській психіатричній лікарні:

«Зайти туди було дуже просто. Довго довідувалися, хто ми, чого йдемо. Кудись телефонували, просили чекати. Врешті-решт нас впустили. Лікарня, як лікарня, відділення, як відділення. Та не зовсім. У коридорі біля палати Сосюри чергують мордаті санітари, у яких з-під халатів видно галіфе і чоботи...

Хоча нас нібито ніхто не підслуховував, все ж таки Володимир Миколайович притиснув пальця до губів, показуючи, що нічого зайвого не слід говорити. Балакали про якихось спільних знайомих, згадували їхні вірші. Сосюра попросив батька прочитати щось своє, останнє. Потім прочитав свого вірша. Тепер не пам'ятаю, якого саме.

Перед тим, як побачення закінчилося, Володимир Миколайович тихесенько витягнув з-під матраца папірці, що були складені вчетверо, і передав їх батькові. Той зробив мені пальцем, щоб я підійшов до нього, і засунув папірці мені за сорочку. І не спереду, а ззаду, за спиною. Батько був досвідченим конспіратором, бо пройшов концтабори. І був правий: при виході його безсоромно обшукали. Мене ні. Але якби і обшукали, то, безсумнівно, обмацали б тільки спереду.

Що можу сказати? Не справив на мене Володимир Миколайович враження психічно хворої людини.

Ще один цікавий факт перебування В. Сосюри в Павлівській психіатричній лікарні, де, як відомо, він потайки писав свої твори. Піклуючись про їх збереження, він намагався передати свої рукописи на волю, що не завжди вдавалося.

В киянина Олександра Сакуна зберігається неопублікований досі вірш російською мовою «Сибирячке», написаний 21 січня 1949 року із присвятою Олександрі Андріївні Юр'євій, яка працювала тоді в лікарні кастеляншею. Цей вірш був, очевидно, виявом вдячності поета цій жінці за те, що вона згодилась винести з лікарні і зберегти зошит із його віршами. Але не встигла вона у своїй київській квартирі по вул Жданова на Подолі розкрити цього «крамольного зошита», як з'явився співробітник НКВС і буквально вирвав із рук цей ніким ще не читаний манускрипт. Можливо, й досі цей унікальний рукопис, лежить поруч із іншими «захалавними» творами В. Сосюри «в сумних архівах ГПУ, -- МДБ – КДБ.

Згадаймо початок поеми «Розстріляне безсмертя», яку В. Сосюра хотів поновити наприкінці 1959-х років, як і втрачену поему «Махно» (1924):

Безумство бурі світової
одгуркотіло вже давно...
Ти знов стоїш переді мною
й в поему просишся, Махно!

Ти просиш (зір твій наче жало...)
поему написати нову.
бо першая давно пропала
в сумних архівах ГПУ.

Дружина поета Марія Гаврилівна Сосюра розповідала мені, що на початку тридцятих років, боячись за життя Володимира Миколайовича, змушена була сама віднести поему «Махно» в ГПУ.

Про існування у творчості В. Сосюри так званих «захальєвних» творів було публічно сказано О. Шумським ще на червневому (1026) пленумі ЦК КП(б)У: «А може висновки треба зробити тому, що Т. Сосюра має в захальєвній літературі контрреволюційні вірші». Які саме твори мав на увазі О. Шумський – сьогодні здогадатися неважко. Це насамперед поема «Махно», яку він як тодішній нарком освіти вже заборонив не лише друкувати, але й читати авторові під час своїх виступів. Напевно і О. Шумський, і В. Затонський, і А. Хвиля не могли не знати і про ранні твори, написані і опубліковані в Сосюрою під час служби у війську С. Петлюри, і про першу поетичну збірку «Пісні крові», видану на кошти командира 3-го Гайдамацького полку Омеляна Волоха. До речі, саме О. Волох відрядив юного поета до Кам'янця на навчання в старшинську школу, очевидно, не стільки для того, щоб потім отримати молодого командира, а швидше всього, щоб зберегти життя В. Сосюри, адже знаходиться весь час майже поруч із головним отаманом С. Петлюрою – це вже означала мати якусь безпеку.

3 січня 1949 року, очевидно, вже в стінах психіатричної лікарні, доведений до відчаю В. Сосюра пише таку заяву:

*«До бюро парткому СРПУ
Члена ВКП(б)У Володимира Сосюри*

Заява

В зв'язку не тільки з перевіркою партдокументів, але з морально-політичних міркувань я хочу, щоб Ви мене звільнили від гніту, що душить мене вже багато багато років.

Я приховав від партії кілька фактів з моєї біографії.

Я це робив з моральних міркувань, але вже більше не можу і прошу Вас покарати мене за мій злочин.

Я вважаю, що я не достоїн бути в святих комуністичних лавах.

Я приховав:

1. Що одного мого вірша «Пісня ця родилась в темнім, темнім гаї...» було надруковано в одній з харківських газет в 1918 р. за німецької окупації.

2. Деякі мої вірші друкувалися в військових газетах петлюрівської армії і в одній з газет громадських (здається лівоесерівській) в Кам'янці на Поділлі.

3. Що в 1918 р. після проскурівського погрому, який вчинив 3-й Гайдамацький полк. Козаком якого я був, на гроші Волоха (ком. полку) було надруковано й видано першу збірку моїх поезій «Пісні крові», де на обкладинці було моє справжнє прізвище – «Сосюра».

Правда, прізвище моє Сосюра, так підписувався мій батько, а дід – навіть «Соссюр». Отже, теперішнє моє прізвище «Сосюра» не є маскуванням.

Ще до війни в будинку творчості, в Одесі, один молодий болгарський поет спитав мене, чи то моя збірка «Пісні крові». Я спочатку сказав, що – ні. А потім довго мучився, підійшов до нього і сказав:

-- «Пісні крові» -- моя збірка.

Він мені нічого не сказав».

Цю заяву зберіг відомий текстолог Микола Сиваченко і передав її на зберігання у 1988 році до відділу рукописних фондів і текстології інституту літератури імені Т.Г.

Шевченка НАН України. На жаль, раптова смерть обірвала життя вченого, і він не встиг розповісти мені, як саме цей документ потрапив до його рук.

В жодній бібліотеці світу першої збірки поезій В. Сосюри досі не виявлено. Можливо, вона втрачена назавжди, але зошит із ранніми його дванадцятьма віршами за квітень 1918 р. – лютий 1919 р., вивезений Аркадієм Любченком разом із заплітянським архівом за кордон (нині зберігається в Торонтському університеті в Канаді), дає підстави для припущення, що в ньому записано вірші, що, можливо були включені до згадуваної збірки.

Сучасники поета читали напам'ять його навіть хрестоматійні твори, відомі в публікаціях у зовсім інших текстових варіантах. Поет Олесь Жолдак розповідав, посилаючись на В. Сосюру, що первісний варіант балади «Комсомолец» був таким:

...Бій одлунав... І червоні знамена
затріпотіли на стації знов...

І до юрби полонених
сам комісар підійшо...

Аж до кісток пропікає очима...

Хлопці стоять перед ним, як мерці...

П'яно хитається смерть перед ними,
холодно блима наган у руці.

-- Є гайдамаки між вам.. Я знаю!..

Кожного кулі чекає печать! –

...Стиснуто губи в останнім одчаї,

Всі полонені мовчать...

-- Всі ж ви такі, як і я, чорнобриві!...

Жалко розстрілювать всіх!..

Гляньте навколо... і сонце, і ниви...

Відповідь – сміх...

-- Ну, так пощади не буде нікому!

Вас не згадає замучений край!... –

Вийшов один... І сказав комісару:

-- Я – гайдамака... Стріляй!...

1927

Інші оповідачі стверджували, що в первісному варіанті балади не могло бути слова *комсомолец*, а було *українець*.

У В. Сосюри, як, очевидно, ні в кого з українських письменників, було чимало неопублікованих творів, які не творилися лише для шухляди, оскільки автор не утримувався від їхнього оприлюднення – читав друзям і навіть випадковим знайомим, дарував декому свої рукописи або дозволяв переписувати твори, ще не санкціоновані до друку Головлітом. Таким чином, у 1920 – 1960-х роках значна кількість сосюринських творів поширювалася серед читачів у рукописних копіях, починаючи від поем «Махно» і «Мазепа» і кінчаючи гострими епіграмами на М. Шамоту, Л. Новиченка, І. Стебуна та інших. Саме твори В. Сосюри були в ті роки чи не найпопулярнішою самвидавівською літературою.

Творча спадщина В. Сосюри, як і багатьох інших українських письменників, зазнавала постійного ревізування з боку офіційної влади. Навіть опубліковані твори, що вже стали хрестоматійними, підлягали ретельному редагуванню. Із них вилучалися, насамперед, національна символіка і проблематика. Навіть у поемі «Червона зима» (1921) були замінені такі поетичні образи, як «блакитний бій сердець» на «гарячий бій сердець», а «золотосиній сон» на «золотобарвистий сон».

Тексти віршів і поем В. Сосюри, як і твори письменників П. Тичини, Ю. Яновського, А. Головка, П. Панча та інших, при перевиданнях зазнавали редагування, іноді й вимушених авторських переробок, а деякі довго залишалися поза найповнішим виданням (наприклад, поза десятитомником 1970-1972 рр. чи чотиритомником 1986-1987 рр.). У результаті таких «доопрацювань», а точніше пристосувань до ідеологічних вимог часу, під багатьма творами з'явилися дві дати – написання і останнього редагування. Наприклад, такі вірші мають подвійні дати: «роздули ми горно, ще нерухоме вчора..» (1921-1957). «Сніг» (1921-1957), «На Захід! На Захід! На Захід»..(1921-1957), «Відплата» (1920-1957) та багато інших. Та є й такі твори, в яких зроблено істотні правки, але дата доопрацювання не зазначена. У вірші «І пішов я тоді до Петлюри...» (1924) у першій строфі спочатку друкувалося так:

Скільки нас отаких попід мури
Од червоної куля лягло!

Але згодом з'явився варіант:

Скільки нас, отаких, через журу
Покидали востаннє село!

Зрозуміло, що у виданнях 1920-1980-х років не міг друкуватися перший варіант, оскільки в ньому йшлося про розстріли червоноармійцями бійців повстанських загонів чи козаків армії УНР.

Подвійні дати під творами В. Сосюри – це пряма вказівка на те, що вони піддавалися повторному редагуванню, переробкам, про які Л. Новиченко писав, що наслідком цієї операції ставали або фальш, або ж не гідна пера [...] «реалістична сірість» (Л. Новиченко. Поетичний світ Максима Рильського. – Кн.2. – С. 256).

Але як би не мінявся текст твору – пам'ять у компартійних критиків була «доброю». В романі «Третя рота» В. Сосюра згадує, як він у вірші «Любіть Україну!» (1944) у третій строфі перші два рядки

Без неї – ніщо ми, як порох і дим,
Розвіяний в полі вітрами...

Змінив на

Між братніх народів, мов садом рясним,
Сіяє вона над віками...

В такому переробленому вигляді вірш було включено до збірки «Щоб сади шуміли» (1947), за яку автора удостоїли Сталінської премії 1-го ступеня у 1948 році. Але в 1951 році центральна компартійна газета «Правда» вибухнула знищувальною статтею «Об идеологических извращениях в литературе», яка була по суті ідеологічним ордером на арешт поета: «Що ж до вірша «Любіть Україну!», то під ним підпишеться будь-який недруг українського народу з націоналістичного табору, скажімо Петлюра, бандера і

т. ін.» Через вісім днів та ж «Правда» надрукувала покайного листа В. Сосюри, але «побиття» поета вже розпочалося у всеукраїнському масштабі, а в кожній республіці шукали свого Сосюру, якого можна було б звинуватити в любові (!) до своєї країни. Олександр Ковінька розповідав, що навіть у концтаборі, де він тоді перебував, начальство, яке ніколи не читало цього вірша, змушувало таврувати його автора. Стався навіть курйозний випадок, коли начальник табору, порадившись із письменником Ковінькою, замість осуду закликав зеків любити Україну.

Але найдошкульніше били в Україні, згадуючи поетові і його давні гріхи – службу в петлюрівській армії, адже він щиро зізнався в цьому у спогадах «З минулого», опублікованих в журналі «Червоний шлях» ще в 1926 році.

О. Корнійчук на письменницькому пленумі «кричав», що В. Сосюра продався за «націоналістичний гріш», А. Малишко вмістив в газеті «Радянська Україна» статтю «Ціли підвал»), в якій доводив, що такому поетові, який «був у петлюрівських бандах», «не можна вірити», бо він «на кожному вирішальному етапі становлення Радянської влади на Україні «був не з нами» (стаття, як тоді практикувалося, очевидно ж, «замовна», інспірована ідеологічним відділом ЦК КП(б)У. Заради справедливості треба відзначити, що промова А. Малишка на похороні В. Сосюри була зовсім протилежного змісту.

У «Третій Роті» В. Сосюра згадує кілька випадків, які спричинилися до написання у травні 1944 року вірша «Любіть Україну!». Обурення поета викликала поведінка не лише звичайних людей, в якій було відсутнє почуття українського патріотизму, але й відомих державних діячів, які зневажали рідну мову.

У грудні 1942 року В. Сосюра, перебуваючи в Москві, був на прийомі в урядовця високого рангу (голови Президії Верховної Ради УРСР та члена Політбюро КЦ КП(б)У) Михайла Гречухи, який говорив із поетом лише російською мовою. 4 грудня 1942 року В. Сосюра написав М. Гречусі листа з обуренням за зневагу рідної мови: «Ви по-українськи не говорите. Ви вважаєте це нижчим свого високого державного достоїнства, хоча прізвище у Вас українське: «Гречуха», а по суті – «гречка». [...] Коли був у Вас на прийомі і почав говорити нашою рідною мовою, то Ви немовби облили мене цебром крижаної води, відповівши мені по-російськи. Я перейшов теж на російську мову, зрозумівши, з ким маю справу.

Я не малорос, а українець!

У мене є національна гордість, а у Вас її немає.

У Вас у номері рояль, розкішна обстановка, а я «маніяк».

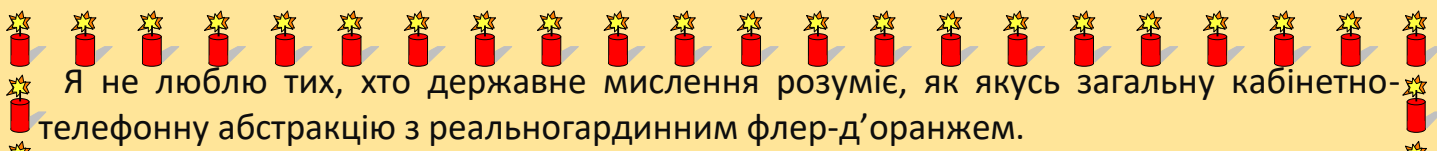
Так, можна і без лапок. Я маніакально люблю Україну!

А Ви? Чи любите Ви її? Ні, Ви не любите України!

Своїми сумнівами в художній вартості написаної мною за завданням ЦК КП(б)У поеми «Україна» Ви ударили в серце не мене. Мені на це наплювати!

Ви просто не розумієте, не хочете розуміти, не цікавитесь українською поезією. А художній смак – це велика справа.

Після розмови з Вами, до і під час її, я побачив, що у Вас художнього смаку немає. Я переконаний, що і музики Ви не розумієте, і рояль у Вас тільки для меблів. Ви не розумієте краси, не цінуєте її, а значить не розумієте людей.

Я не люблю тих, хто державне мислення розуміє, як якусь загальну кабінетно-телефонну абстракцію з реальногардинним флер-д'оранжем.

Це не люди, а футляри. [...]

Мені боляче не за себе, мені боляче, що Вами керують люди такого типу, як Ви».

Перебуваючи тоді в Москві В. Сосюра спілкувався із М. Хрущовим, Д. Коротченком, Старченком і при цьому не забував зауважити, якою мовою (українською чи російською) говорили ці державні мужі. Очевидно, й ті події стали теж однією з причин написання вірша «Любіть Україну!».

Вивчаючи спадщину В. Сосюри, найкраща частина якої десятиліттями лежала захованою (заарештованою!) в спеціальних архівосховищах і була практично недоступною навіть фахівцям – дослідникам його творчості, ще раз переконуємося в тому, яким великим талантом володів поет: і неперевершений лірик, і прозаїк (роман «Третя Рота»), і безкомпромісний політик, коли йшлося про Україну, її історію, мову і культуру взагалі, а ще – безпощадний сатирик, який у своїх байках та епіграмах не шкодував ні тодішнього голови Верховної Ради (байка «Магнат»), ні міністра культури, ні чиновника-пігмея, який своєю нікчемною рукою «різав» тиражі українських видань:

Небезпека нашій мові
Знов загрожує... Ножі
ріжуть, ріжуть воробйови
українські тиражі

Або:

Ще є, ще щенята зінські
на зло культурі українській...
Живуть, як тля, на цій землі
І воробйови, й ковалі.

Такого увічнення заслужили комвидавівські чиновники, які на початку шістдесятих років доклали рук до скорочення тиражів україномовних видань. Не менше дісталось тоді небезталанним вченим М. Шамоті, Л. Новиченку, І Білодіду за їхню вірну службу тоталітарній системі. В чернетках поеми «Розстріляне безсмертя» знаходимо такі рядки:

Про вас писати неохота,
гер Новиченко і Шамота,
Та треба. Ти, довготелесий,
як штрикати міг критичним лезом
поета серце, повне ран.
Ти вже не раз терзав поета
за те, що любить рідний край.
В житті ти просто – спірохета,
в літературі – поліцай.

В. Сосюра, очевидно, найбільше з поміж українських письменників переймався (і головне – не мовчав!) найнагальнішими проблемами свого народу – здобуттям

незалежності і збереженням рідної мови. У відомому тільки тепер поетичному посланні «До брата» (31.V 1960) поет в останній строфі проголошував:

Ні, наша мова не загине,
її не знищать сили злії!
Ти власним світлом, Україно,
Сяяти будеш на землі.

Цей вірш В. Сосюра теж пустив ще недрукованим поміж людей і навіть записав у книзі відгуків для відвідувачів одного з музеїв України. І лояльна дирекція давала переписувати цей вірш деяким екскурсантам. Майже тридцять років цей твір робив свою справу не дозволяв приспати національну свідомість.

Невже народ мій мову гудить?
Не вірю я! Це не народ!

Окремі люди. Їм не знати
Сяйливих творчості висот.
І хоч людей таких багато,
Але нас більше! Ми – народ!

Я вірю в тебе, моя мати.
Мій Бог, що дивиться з висот.
В народів інших старцювати
Повік не буде мій народ!

Ніхто й ніколи не зміг примусити В. Совюрумовчати.

О націє моя, роздерта і розбита
На табори ворожі і чужі.
У кров твою вмочив жидівський кінь копита
І настроїв на леза, на ножі.

Ці рядки кінця двадцятих років (вони збереглися лише в пам'яті незабутньої дружини поета – Марії Гаврилівни), коли для багатьох стало зрозумілим, що подальший поступ у бездержавній країні Україні – це намагання летіти з поламаними крилами до зірок:

Навколо радості так мало!
Який у чорта днів бадьор,
коли ми крила поламали
у леті марному до зір.

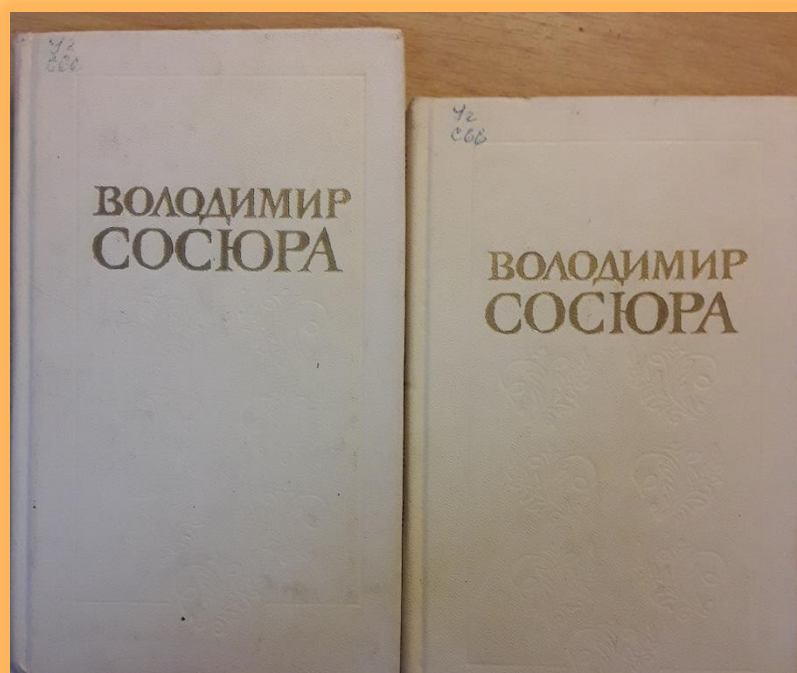
Історія цього вірша – «Навколо радості так мало» -- вельми цікава і характерна для епохи, в якій жив поет. Вірш (пізніше його визнано як вступ до поеми «Мазепа») Написано влітку 1927 р. в Одесі. Оригінал автографа (можливо, авторську копію) було подаровано білоруському поетові і критику Алесю Дударю, якого вперше репресували в 1927 р., вилучивши в нього в Мінську і рукопис В. Сосюри. Після третього арешту 1937 р. Дударя розстріляли, а вірш українського поета пролежав в архівах КДБ Білорусі до 1996 р., коли напередодні п'ятої річниці проголошення Незалежності України керівник спецслужби Білорусі передав його Надзвичайному і

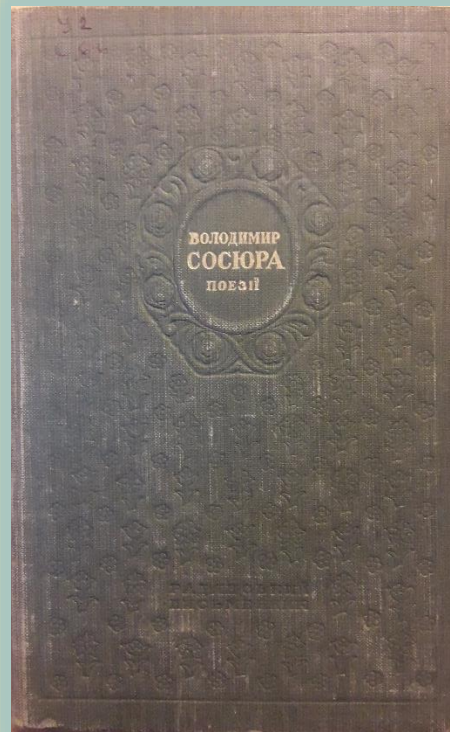
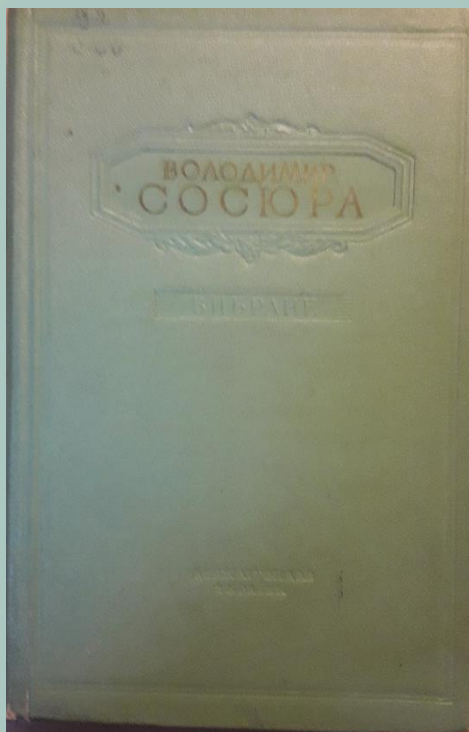
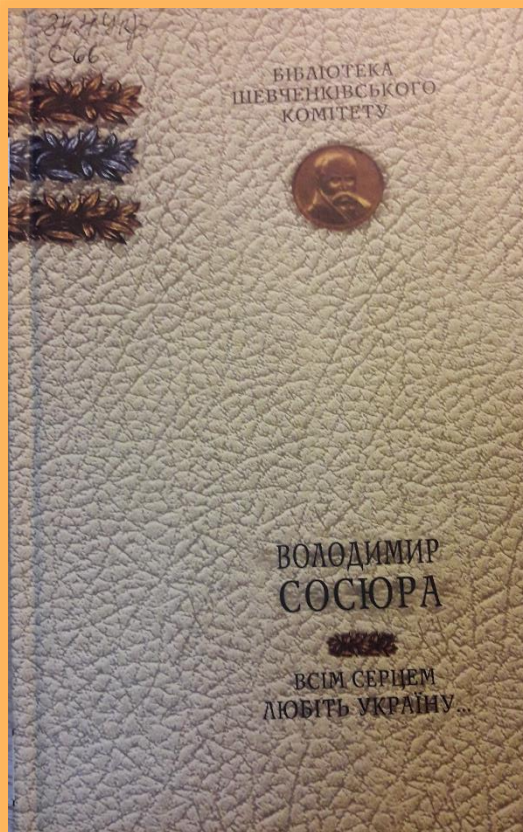
Повноважному Послові України. Аж восени 1996 р. МЗС України передало цей раритет до Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, де вже зібрано у відділі рукописів найцінніші архівні матеріали В. Сосюри.

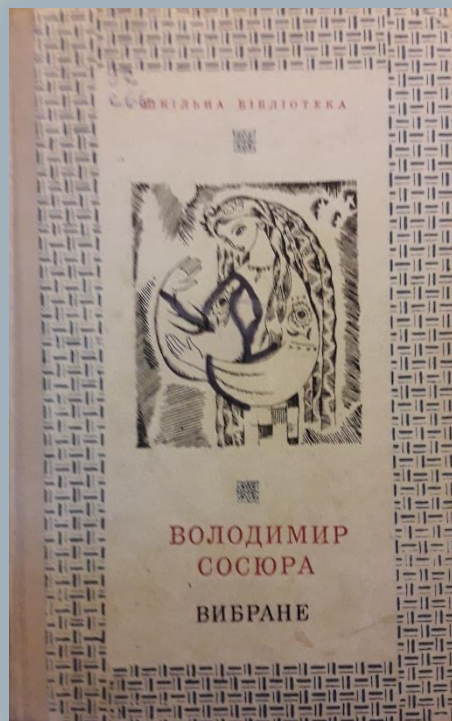
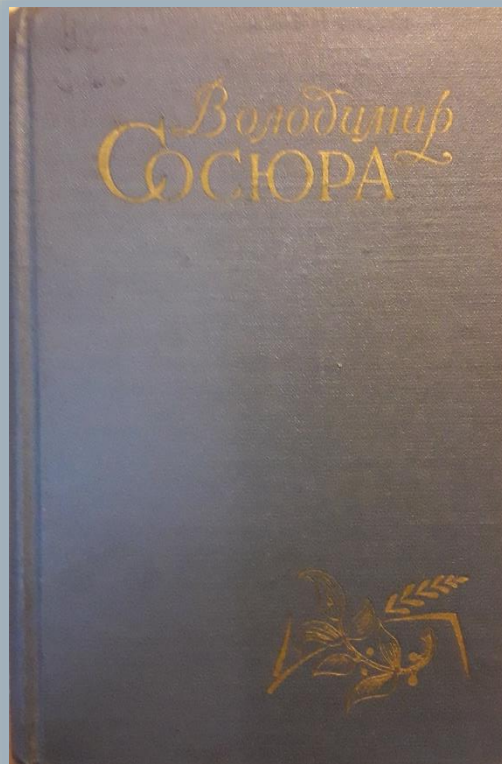
Такою вже є доля багатьох наших національних скарбів, шляхи до пошуків яких часто перекривалися чавунними дверима сховищ колишніх спецхранів, які ще й досі залишаються за сімома печатками. Ми докладємо багато зусиль, щоб повернути на Батьківщину наші культурні цінності, але не маємо можливостей витягти на світ Божий того, що лежить у наших сховищах. Можливо, колись таки розкриються і «сумні архіви ГПУ», де за свідченнями і самого В. Сосюри, і його сучасників опинилося те, чого не могла сприйняти тоталітарна система.

Сергій Гальченко

*Книги Володимира Сосюри, котрі зберігаються в бібліотеці
ОІППО*

Бібліотека ОІППО

січень 2023 р.